

Verslag van de debatten rond megastallen op 15 en 16 december 2009 in Eersel en Uden

Gezondheid en intensieve veehouderij centraal in debatten over megastallen

‘Wat voor u mega is, is voor ons een gewoon gezinsbedrijf’

Brabantse burgers maken zich zorgen over de gevolgen van nóg meer intensieve veehouderij. Ze vrezen voor hun gezondheid, aantasting van hun woonomgeving en teloorgang van het landschap. Maar ook veel boeren zijn verre van gelukkig met het beleid. Dat bleek op 15 en 16 december 2009 in Eersel en Uden, waar in bomvolle zalen levendig werd gediscussieerd over megastallen, economie en volksgezondheid.

Beide avonden, georganiseerd door BrabantBalie in opdracht van de Provincie, starten met een presentatie door de Provincie, bedoeld om het onderwerp in breder perspectief te plaatsen; van reconstructie en plattelandsvernieuwing. Provincieambtenaar Frans Post legt uit dat de overheid sinds de uitbraak van klassieke varkenspest in 1997 tracht om op evenwichtige wijze de veehouderij overeind te houden (door het netwerk van elkaar besmettende bedrijven uiteen te rafelen) én een dynamisch platteland te behouden.

Veehouderijen moeten daartoe uit de buurt van woonkernen en natuurgebieden (extensiveringsgebied) verdwijnen. Boeren kunnen besluiten om met een beëindigingspremie te stoppen, of besluiten om hun bedrijf te verplaatsen. Dat kan door zich te vestigen in een landbouwontwikkelingsgebied (LOG) waarvan er in Brabant 49 zijn, maar ook is verplaatsing mogelijk naar een zogenaamde ‘duurzame locatie’ in een ‘verwevingsgebied’. In beide gevallen geldt een financiële verplaatsingsregeling.

Trotse boerin

Aan de hand van zo nu en dan idyllische plaatjes laat Post zien dat stallen op oude boerenlocaties worden gesloopt. Daarvoor in de plaats worden woningen gebouwd en wordt 20.000 hectare extra natuur en landschap gecreëerd. Toeristen kunnen hier hun hart ophalen, fietsend langs hei en meanderende beekjes. Er komt een das in beeld, een zeldzame libel en een trotse boerin met een mand vol streekproducten. “Daar moeten we naartoe”, aldus de ambtenaar. “En in 2017 moet het wettelijk geregeld zijn. Vestiging van megastallen is maar een stukje van het verhaal”.

De voorstelling van zaken is aan Sonja Borsboom en Jeanne Stoks (Burgerinitiatief Megastallen Nee!) niet besteed. Zij haalden ruim 33000 handtekeningen op om intensieve veehouderij in Brabant een halt toe te roepen. “De belangen van burgers worden ondergeschikt gemaakt aan die van de sector”, aldus beide vrouwen. “LOG’s vormen een prachtig tekentafelmodel, maar de praktijk is weerbarstiger. Het groeit ons onder de handen vandaan.” Het burgerinitiatief zegt niet tegen boeren te zijn,

maar vindt dat de grens van veel varkens op een kluitje is bereikt. “Wij willen dat de band tussen burgers, boeren en buitenlui in stand blijft. Liever dát dan een grote stal in een LOG waar één keer per dag een dikke Mercedes komt voorrijden om de boel te controleren...”

Oud-boerin Riky Schut van het ‘Platform Aarde, boer, consument’ keert zich tegen wat zij noemt de uitwassen van de vrije markt en globalisering. Volgens haar komt de keuze neer op : voedsel produceren op menselijke maat, of intensief *fastfood*, dat mogelijk iets goedkoper is. “Wij hoeven toch in Nederland de metropolen van de wereld niet te voeden.”

Vak L

Na de presentatie van ambtenaar Post, houdt de provincie zich beide avonden verder bewust afzijdig. Provinciale Staten-leden zitten in een speciaal Vak L (van Luisteren). Op 19 maart beslissen zij of en in hoeverre de Brabantse politiek zich iets gelegen laat liggen aan de vele emotionele oproepen om wat de intensieve veehouderij betreft pas op de plaats te maken en het beleid bij te sturen. “Ik hoop dat het gezond verstand wint”, zegt Dré Crans (81), na afloop van het goed bezochte debat in De Muzenval in Eersel. Hij is er niet gerust op. Van 1974 tot 1992 was hij wethouder in Bladel voor het CDA. Geboren en getogen in de streek, maakt hij zich zorgen over het mooie Kempische landschap. Als het zo doorgaat, vreest Crans, wordt de varkenssector straks geregeerd door speculanten en projectontwikkelaars. De bevolking krijgt volgens hem veel te weinig informatie.

Varkens met airco

Een eigenaar van een gesloten varkensbedrijf in Moergestel beklemtoont dat hij zijn stinkende best doet op het gebied van milieu, duurzaamheid en ziektepreventie. Zijn stal is uitgerust met een warmtewisselaar en de varkens hebben airco. “Ik zie eerder dat een biggetje ziek wordt dan een kinderjuf een ziek kind in de gaten heeft (...) Willen wij deze maatregelen kunnen treffen, dan is daarvoor ontwikkeling (groei) nodig.”

In zaal De Vrije Teugel in Uden klinken zo nu en dan wanhoopsgeluiden. Verontruste burgers, waaronder lijders aan diergerelateerde ziektes als mrsa en Q-koorts, artsen en een ex-internist waarschuwen voor ernstige gevolgen als de groei van de Brabantse veestapel doorzet. Boeren, aan de andere kant, voelen zich miskend en negatief bejegend. Waar de ene groep Provinciale Staten oproept op 19 maart voorlopig een grens te stellen, waarschuwt de andere dat als de rem erop moet, dat voor veel boeren de doodsteek betekent.

Sint-Anthonis: Dubai van Nederland

Een boerin met een varkensvermeerderingsbedrijf in een LOG vertelt dat ze apetrots is op haar ultramoderne stal, maar weigert de zaal te informeren hoeveel biggetjes daarin zijn ondergebracht. “Wat voor u mega is, is voor ons een gewoon gezinsbedrijf”, aldus de boerin. In haar nieuwe stal, zegt ze, hebben weersinvloeden geen invloed op het binnenklimaat. “Ik zag liever dat uw stal geen invloed had op het buitenklimaat”, repliceert iemand. “Nieuwe technieken? Die worden niet ingezet om de boel gezonder te maken, maar om meer varkens te kunnen houden”, zegt een ander. Een man uit Sint-Anthonis meldt een enorm aantal nertsfokkerijen. “Huizen zijn al twee jaar onverkoopbaar. Sint-Anthonis wordt het Dubai van Nederland.” Een

man met mrsa: “Waar moet ik mijn kosten verhalen?” Een man met Q-koorts: “Megastallen? Bezint eer ge begint.”

Terug naar het verhaal van ambtenaar Post over de gebiedsindeling als basis voor de reconstructie. Wie daarover in de wandelgangen van beide debatten zijn oor te luister legt, leert dat veel zaken misgaan. Boeren in extensiveringsgebied (uitsterfbeleid) breiden binnen hun bouwblok nog steeds uit. Gemeenten staan dit toe, tot grote ergernis van bijvoorbeeld de Brabantse Milieu Federatie (BMF). Boeren die besluiten door te gaan, kunnen in een LOG terecht. Maar de procedure duurt zo lang, wel zes jaar, dat veel bedrijven dat niet trekken. Liever dan te wachten, verkassen ze naar een verweingsgebied, waar ze van gemeenten opvallend weinig last hebben bij het neerstrijken op een ‘duurzame locatie’. In relatief korte tijd is het geregeld. Gevolg is dat in de LOG’s als het ware het bed wordt gespreid voor speculanten en projectontwikkelaars, die, enkel in veel geld geïnteresseerd, enorme stallen bouwen. “Die mensen willen wij hier helemaal niet. En 99 procent van de boeren ook niet”, zegt iemand. Daar komt bij dat sommige LOG’s op omstreden plekken zijn gecreëerd, tegen ambtelijke adviezen in.

Gevestigde belangen

In zowel Eersel als Uden klinkt bovenstaande analyse (lees: frustratie) door in verhalen van mensen die in of in de buurt van een LOG wonen. Door de autoriteiten worden ze niet of nauwelijks geïnformeerd of gehoord, zeggen ze. Inwoners van Gemert constateren dat in het verweingsgebied en zelfs het extensiveringsgebied door boeren druk wordt gebouwd en uitgebreid. Behalve met lange doorlooptijden van procedures zou dat (ook elders in Brabant) tevens te maken hebben met sterke gevestigde belangen van boeren en hun vertegenwoordigers, dorpsbaronnen en politici; lokale machtsblokken, vaak vertegenwoordigd door steeds weer dezelfde (familie)leden. Of het hier nu om echte of vermeende kongsi gaat, het doet het vertrouwen geen goed, net als de onzekerheid die veel mensen hebben over de gezondheidsrisico’s die zij mogelijk lopen. Waar artsen alarm slaan dat het hoogste tijd is om te stoppen met het concentreren van miljoenen dieren, worden nog steeds gewoon vergunningen afgegeven.

Elsendorpers leven 2,7 jaar korter

Jan Hoevenaars uit Elsendorp, die dertig jaar huisarts is in het dorp en daar sindsdien de medische statistieken bijhoudt, heeft uitgezocht dat in Elsendorp en omgeving, waar veel veehouderijen zijn gevestigd, het aantal luchtweginfecties vier keer hoger ligt dan een stuk verderop. Alleen al door de grote hoeveelheid fijnstof in de lucht leven Elsendorpers gemiddeld 2,7 jaar korter, aldus de dokter. Desondanks loopt hij tegen de overheid op. “De gemeente heeft geen klap verstand van gezondheid, maar verleent wel vergunningen. En de provincie faciliteert. Als we hier niet mee stoppen, heeft dat voor mensen en dieren enorme consequenties.”

Onlangs werd bekend dat er een landelijk wetenschappelijk onderzoek komt naar de relatie tussen intensieve veehouderij en gezondheid. De resultaten worden eind 2010 bekend. Hangende dit onderzoek zou de politiek de intensieve veehouderij geen vergunningen meer moeten verlenen, vinden veel deelnemers aan de discussies. Zoals de in Uden aanwezige ex-internist uit Den Bosch, die constateert dat veterinaire mrsa enorm toeneemt. En als we hem mogen geloven staat Brabant nog veel meer te wachten. “Grote bedrijven veroorzaken een grote kans op nieuwe virussen. We kunnen alvast een prijsvraag uitschrijven hoe we dat nieuwe virus gaan noemen.”

Pauzeknop

Ook vertegenwoordigers van de BMF en de GGD vinden dat de politiek, in ieder geval zolang het gezondheidsonderzoek loopt, op de pauzeknop moet drukken. “We weten er nog veel te weinig van”, aldus GGD-arts Henk Jans. Vak L moet volgens hem in ieder geval besluiten volksgezondheid op de politieke agenda te plaatsen. “Hoe ver moeten we van die bedrijven af gaan wonen?” vraagt een inwoner van Eersel aan Vak L. “Kunt u ons garanderen dat wij geen gezondheidsrisico’s lopen?”

De veehouderij is niet duurzaam en kan dat op grond van de grote aantallen ook niet worden, stelt de BMF bij monde van Jan van Rijen en Piet Rombouts: “Telkens worden technocratische oplossingen gezocht. Moeten we de boel niet eens herijken?” De BMF hekelt wat er gebeurt in de verwevingsgebieden. “Door de sluizen vol open te zetten voor uitbreiding op duurzame locaties, is de balans verstoord. Er waren goede afspraken over LOG’s waar boeren die stopten heen konden. Waarom ook nog zoveel vestigingsruimte weggeven in verwevingsgebieden? Het probleem is door Provinciale Staten zelf gecreëerd! Wij pleiten ervoor hier geen overheidsgeld meer voor uit te trekken.”

Hard werkende gezinnen

Het geeft geen pas hard af te geven op agrarische ondernemers, vindt Han Swinkels van de ZLTO. Hij schetst de veehouderij in Nederland als een economisch sterke sector (toegevoegde waarde 4 miljard euro), die werkgelegenheid biedt aan 72000 mensen. “Het gaat vooral om hardwerkende gezinnen, voor wie duurzaamheid een gewoon begrip is. In het zoeken naar de juiste balans tussen economie, mens, dier, ecologie, omgeving en markt lopen onze ondernemers voorop in Europa. Wij zijn vóór duurzaamheid en diversiteit, maar rendement blijft voorop staan. Consumenten moeten bereid zijn extra te betalen voor vlees. Maar dat wordt in de maatschappij niet breed gedragen.”

Een aanwezige jurist bestuursrecht, die de intensieve veehouderij al tien jaar volgt, neemt het op voor bezorgde burgers die zich tot nu toe door de politiek gepasseerd of zelfs voor het blok gezet voelen. “De gemeente doet wat de provincie zegt, de provincie doet wat het rijk zegt en de boeren zijn hypergeorganiseerd. De enige manier om het proces te keren is u te organiseren om zo gehoord te worden in Den Haag. De ambtenaren daar weten donders goed dat er te weinig naar u geluisterd wordt. U kunt waarschijnlijk direct aanschuiven.”

Een jonge melkveehouder uit Uden pleit voor betere communicatie tussen alle betrokken partijen en vraagt om begrip. “Wij kunnen niet ondernemen zonder economisch profijt. Het heeft tijd nodig. De reconstructie loopt nog tot 2017. Geef ons de ruimte om te ondernemen en te investeren.” Han Swinkels van de ZLTO sluit zich hier van harte bij aan. “Als alles stop wordt gezet totdat alles duidelijk is, betekent dat einde veehouderij.”

(verslag: Toine van Corven)